Analyysi

Pankkien varainhankinnan hallinta korostuu rahoitusolojen kiristyessä

Rahoitusvakaus | 27.04.2023 | Marjo Risku, Maija Järvenpää, Jukka Hemmi

KIRJOITTAJAT

Marjo Risku
Johtava asiantuntija

Maija Järvenpää
Ekonomisti

Jukka Hemmi

Nousevat korot ja rahoitusmarkkinoiden epävarmuus ovat kasvattaneet pankkien varainhankinnan kustannuksia. Alkukeväällä 2023 Yhdysvalloissa kaatuneet pankit ja Credit Suissen myynti horjuttivat sijoittajien ja tallettajien yleistä luottamusta pankkisektoriin. Markkinoiden epävarmuus heikensi pankkien rahoituksen saatavuutta hetkellisesti, vaikka luottamus esimerkiksi suomalaispankkeihin säilyi. Kotimaiset pankit ovat riippuvaisia markkinaehtoisesta varainhankinnasta, mikä kasvattaa niiden haavoittuvuutta rahoitusmarkkinoiden häiriöille. Riittävät pääoma- ja likviditeettipuskurit turvaavat osaltaan kotimaisten pankkien rahoituksen saatavuutta ja luotonantokykyä epävarmoissa markkinatilanteissa.

Kiristyvät rahoitusolot voivat heikentää pankkien rahoituksen saatavuutta

Nousevat korot ja epävarma taloustilanne heikentävät pankkien rahoituksen saatavuutta ja nostavat sen hintaa. Kasvaneet varainhankitariskit voivat heikentää pankkien luotonantokykyä ja äärimmäisessä tapauksessa maksuvalmiutta.

Yhdysvaltalaisten alueellisten pankkien ja Credit Suissen ongelmat muistuttivat, että pankin maksuvalmius voi heiketä nopeasti[1]. Kriisiytyneiden pankkien ongelmat kärjistyivät nopeaan talletus- ja sijoittajapakoon. Informaation leviäminen sosiaalisessa mediassa mahdollisesti osaltaan nopeutti pakoja.

Myllerryksen kiivaimpina viikkoina markkinoiden luottamus pankkisektoriin oli koetuksella laajemminkin sijoittajien ja tallettajien etsiessä mahdollisia heikkouksia. Uutiset kriisiytyneistä pankeista käänsivät pankkiosakkeet laskuun ympäri maailma. Myös pankkien liikkeeseen laskemien velkakirjojen luottoriskilisät kohosivat. Lisäksi pankkien kyky houkutella markkinarahoitusta eli rahoitusta kansainvälisiltä rahoitusmarkkinoilta kärsi hetkellisesti.

Markkinatilanne on vakautunut kevään edetessä. Maaliskuun tapahtumat korostavat, kuinka

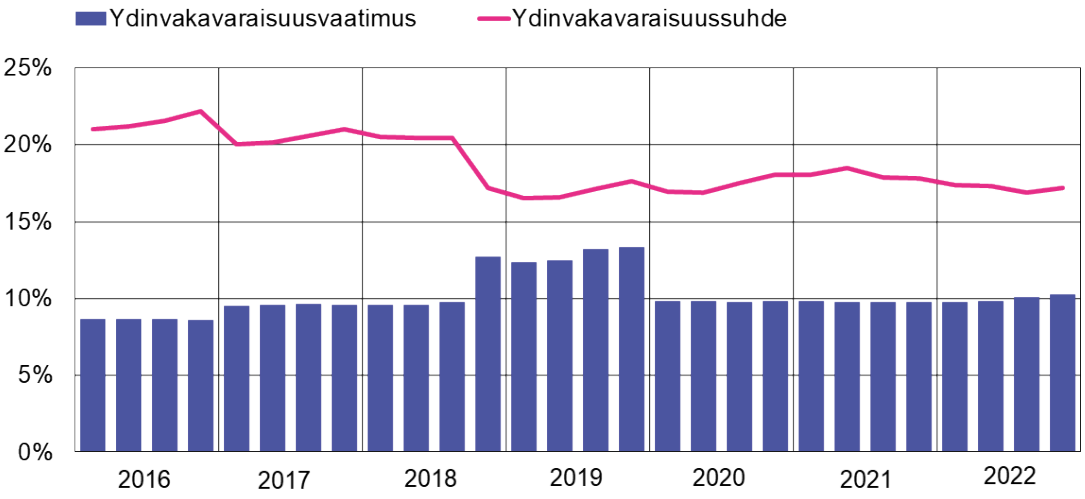
sijoittajien ja tallettajien epävarmuus voi heikentää koko pankkijärjestelmän, mukaan lukien suomalaisten pankkien, rahoituksen saatavuutta ja nostaa rahoituskustannuksia.

Pääoma - ja likviditeettipuskurit suojaavat suomalaispankkeja rahoituksen saatavuuden häiriöiltä

Kotimaisilla pankeilla on useita vahvuuksia, jotka tukevat niiden rahoituksen saatavuutta rahoitusolojen kiristyessä ja markkinoiden stressitilanteissa. Riittävät pääomapuskurit (kuvio 1) ja hyvä kannattavuus parantavat kotimaisen pankkisektorin häiriönsietokykyä. Suomalaispankit ovat kannattavampia ja vakavaraisempia kuin pankit EU-maissa keskimäärin[2].

Kuvio 1.

Kotimaisen pankkisektorin ydinvakavaraisuussuhde ja -vaade

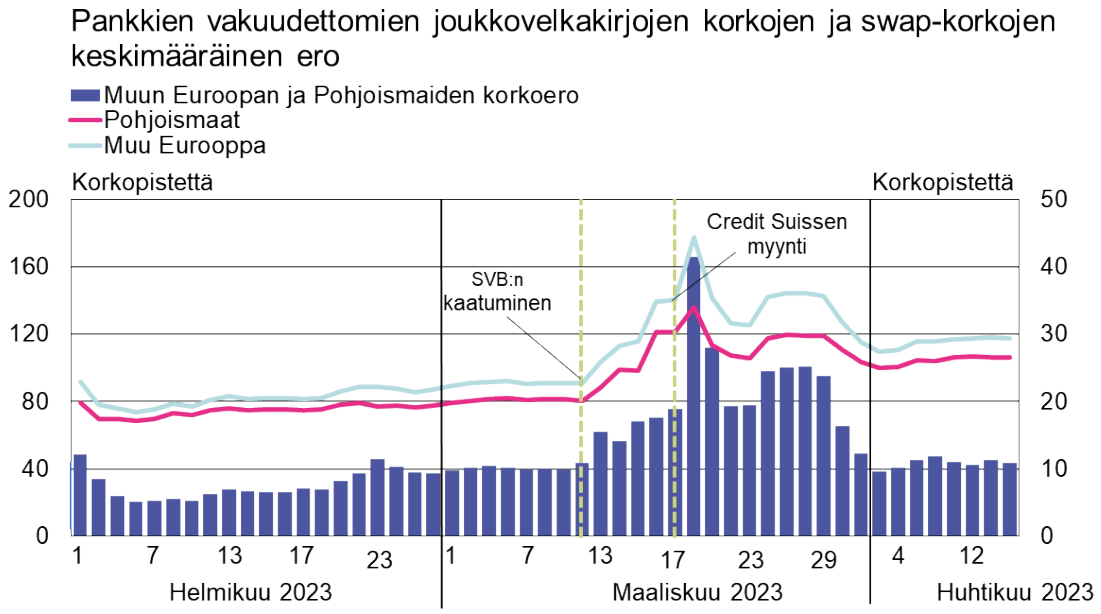

Lähde: Finanssivalvonta.

25.4.2023
© Suomen Pankki / (© Bank of Finland)

Vakavaraisina ja kannattavina toimijoina suomalaiset pankit ovat historiallisesti nauttineet verrattain edullisesta markkinarahoituksesta ja kyenneet uusimaan rahoitusta epävarmempinakin aikoina. Maaliskuun markkinaturbulenssissakin suomalaisten ja laajemmin pohjoismaisten pankkien (vakuudettoman) markkinarahoituksen luottoriskilisät nousivat hieman vähemmän kuin muualla Euroopassa (kuvio 2).

Kuvio 2.

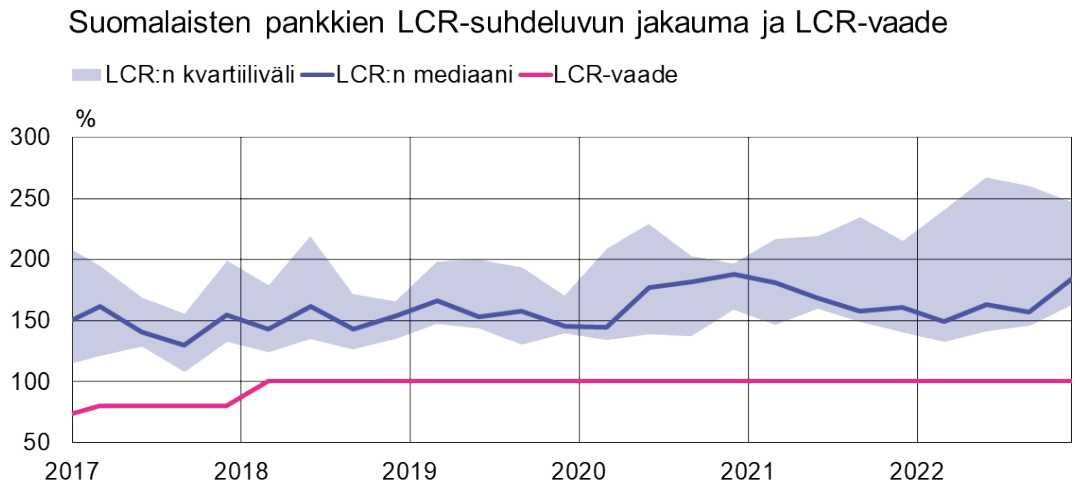
Lähteet: Bloomberg, Macrobond ja Suomen Pankin laskelmat.

25.4.2023

© Suomen Pankki / (© Bank of Finland)

Lisäksi sääntely rajoittaa suomalaisten ja laajemmin eurooppalaisten pankkien maksuvalmius- ja varainhankintariskejä. Globaalin finanssikriisin jälkeen kehitetty likviditeettisääntely koskee EU:ssa kaikkia pankkeja. Sääntelyn tehtävä on varmistaa, etteivät pankit rahoita liiallisessa määrin epälikvidejä varoja lyhytaikaisella, epävakaalla rahoituksella. Lisäksi sääntelyn mukaan pankeilla tulee olla käytössään riittävästi likvidejä varoja vakavien, lyhytaikaisten markkinavarainhankinnan häiriöiden ja muiden likviditeetin ulosvirtausten varalle (kuvio 3).

Kuvio 3.

Huom: LCR eli Liquidity Coverage Ratio on pankin käytettävissä olevien korkealaatuisten likvidien varojen suhde 30 päivän likviditeetin nettoulosvirtauksiin vakavassa stressiskenaariossa, jossa esimerkiksi erääntyvää markkinavarainhankintaa ei saada uusittua . Maksuvalmiusvaade (LCR-vaade) astui EU:ssa asteittain voimaan lokakuusta 2015 alkaen.
Lähde: Finanssivalvonta.

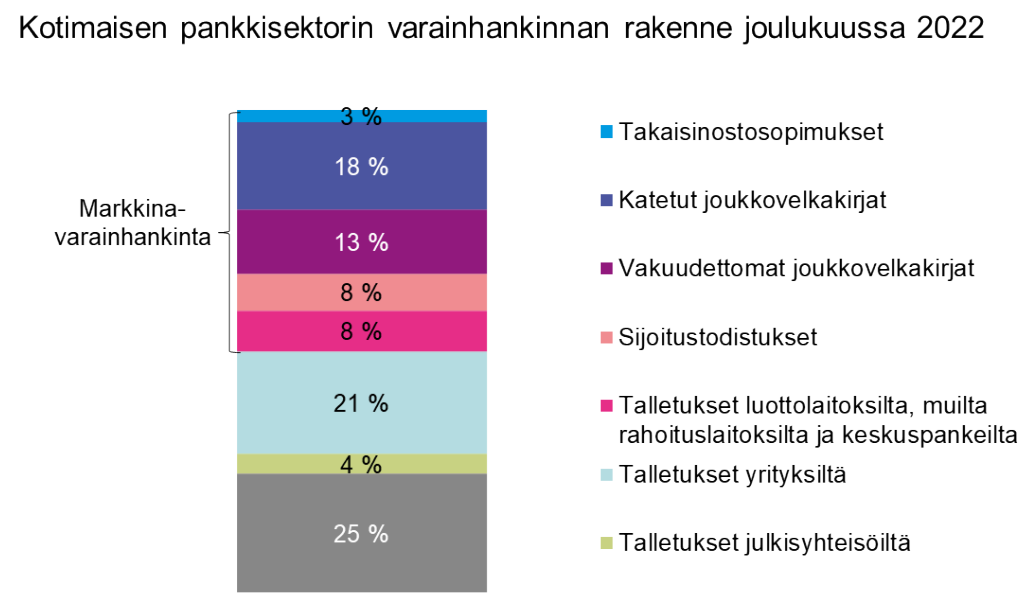
25.4.2023

© Suomen Pankki / (© Bank of Finland)

Kotimainen pankkisektori on riippuvainen markkinavarainhankinnasta

Kotimainen pankkisektori on keskimääräistä riippuvaisempi markkinavarainhankinnasta (kuvio 4), mikä lisää pankkien haavoittuvuutta rahoitusmarkkinoiden häiriöille. Markkinavarainhankinta (tai tukkuvarainhankinta) käsittää muun muassa erilaiset lyhyt- ja pitkäaikaiset velkakirjat, takaisinostosopimukset ja pankkien sekä muiden rahoitusalan toimijoiden talletukset. Markkinavarainhankinnan hinta ja saatavuus reagoivat nopeasti erilaisiin negatiivisiin shokkeihin. Riskinä on, että stressitilanteissa erääntyvän markkinavarainhankinnan uusiminen olisi kallista tai lyhyellä aikavälillä jopa mahdotonta.

Kuvio 4.

Lähde: Finanssivalvonta.

25.4.2023
© Suomen Pankki / (© Bank of Finland)

Kansainvälinen vertailu osoittaa, että kotimaisten pankkien riippuvuus markkinavarainhankinnasta on korkea. Luottojen suhde talletuksiin kuvaa kuinka suuren osan antolainauksestaan pankit rahoittavat yleisötalletuksilla. Yli 100 prosentin suhdeluku tarkoittaa, että pankilla on enemmän luottoja kuin talletuksia eli se rahoittaa osan antolainauksestaan markkinaehtoisesti. Korkeampi suhdeluku merkitsee suurempaa riippuvuutta markkinavarainhankinnasta. Kotimaisen pankkisektorin osalta luotot/talletukset -suhdeluku oli joulukuussa 2022 138 %, kun EU:n keskiarvo syyskuussa 2022 oli 109 %.

Myös Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) nosti tuoreessa Suomen rahoitusjärjestelmään tarkastelevassa arviossaan esiin riskinä suomalaispankkien riippuvuuden tukkuvarainhankinnasta (ks. IMF suosittelee Suomelle toimia rahoitusvakauden vahvistamiseksi – Euro ja talous). IMF määritteli arviossaan myös yritystalletukset muuta varainhankintaa häiriöille herkemmäksi tukkuvarainhankinnaksi ja oli huolissaan erityisesti lyhyen, vakuudettoman tukkuvarainhankinnan suuresta osuudesta suomalaispankkien varainhankinnassa. IMF:n riskianalyysit osoittavat Suomen pankkijärjestelmän olevan altis maksuvalmiushäiriöille tilanteissa, joissa merkittävä osuus lyhytaikaisesta tukkuvarainhankinnasta menetettäisiin.[3]

Finanssivalvonnan johtokunta asetti maaliskuussa 2023 luottolaitoksille 1 prosentin lisäpääomavaatimuksen, niin kutsutun järjestelmäriskipuskurin. Järjestelmäriskipuskuri osaltaan parantaa pankkien kestävyyttä rakenteellisten riskien varalle. Kotimaisten pankkien riippuvuus

markkinavarainhankinnasta oli yksi päätöksen perusteluista (ks. järjestelmäriskipuskurivaatimuksen määräämisen perusteet).

Asuntovakuudellinen markkinavarainhankinta on vakaata mutta ei riskitöntä

Merkittävä osa suomalaispankkien markkinavarainhankinnasta on vakuudellista, ensisijaisesti asuntovakuudellisia katettuja joukkolainoja. Koska vakuus suojaa velkojaa mahdollisessa maksukyvyttömyystilanteessa, on vakuudellinen varainhankinta lähtökohtaisesti vakuudetonta rahoitusta vähäriskisempää ja sen vuoksi edullisempaa.

Pohjoismainen katettujen joukkovelkakirjojen markkina on pysynyt toimintakykyisenä monissa aiemmissa markkinoiden stressitilanteissa. Toisaalta erittäin vakava asuntomarkkinoiden häiriötilanne yhdistettynä kasvaneisiin huoliin asuntovelallisten velanhoitokyvystä voisi heikentää merkittävästi suomalaisten pankkien mahdollisuuksia hankkia rahoitusta katetuilla joukkolainoilla (ks. Asuntojen hinnat laskussa – miksi ja mihin kaikkeen se voi vaikuttaa?).

Vakuudellinen varainhankinta sitoo pankin varoja, mikä kasvattaa riskiä, ettei pankilla ole uutta rahoitusta tarvitessaan riittävästi vapaata vakuutta. Lisäksi vakuuskäyttöön sidottuja varoja ei pankin mahdollisessa konkurssi- tai uudelleenjärjestelytilanteessa voi käyttää vakuudettomien velkojen kattamiseen. Korkea taseen sitoutuneisuus lisää siis vakuudettomien velkojien riskejä ja voi markkinoiden vakavissa stressitilanteissa heikentää vakuudettoman varainhankinnan saatavuutta. Suomalaisten pankkien taseen sitoutuneisuus on verrattain korkea. Joulukuussa 2022 kotimaisen pankkisektorin taseen sitoutuneisuuden aste[4] oli 29 % ja EU-maiden keskiarvo 26 %.

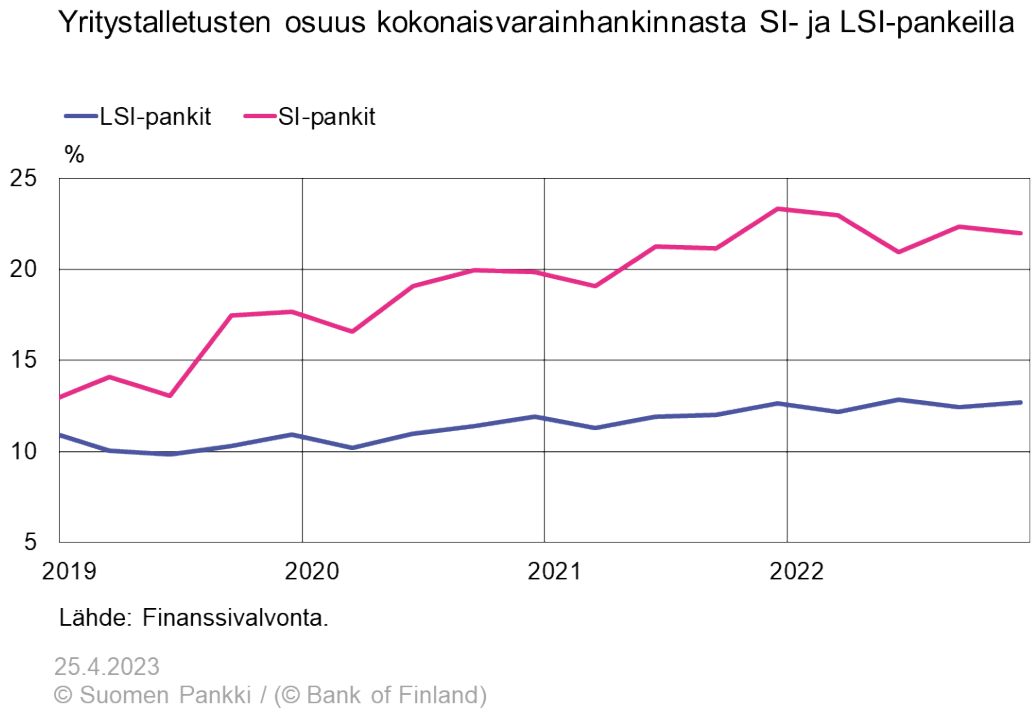
Nopea korkojen nousu ja pankkitoiminnan digitalisaatio voivat kasvattaa suurten talletusten riskejä

Pandemiasta lähtien erittäin nopeasti kasvanut yritystalletuskanta oli yksi kriisiytyneiden yhdysvaltalaispankkien erityispiirteistä. Toisaalta pankkien yritysasiakkaat nostivat talletuksensa nopeasti pois: ensin haastavan taloustilanteen seurauksena ja talletuskorkoa korkeampaa tuottoa etsiessään, myöhemmin epäillessään pankkien maksukykyä.

Yritystalletukset kasvoivat Suomessakin pandemia-aikana, kun pandemian vaikutuksiin varautuvat yritykset kasvattivat kassapuskureitaan. Kasvu on kuitenkin ollut huomattavasti hitaampaa kuin maaliskuussa 2023 kaatuneilla yhdysvaltalaispankeilla. Yritystalletusten osuus varainhankinnasta on kasvanut Suomessa erityisesti suurimmilla pankeilla, eurooppalaisin

valvontatermein SI-pankeilla (Significant Institutions) (kuvio 5). Yritystalletusten osuus oli suurilla pankeilla korkeimmillaan vuoden 2021 lopussa. Yritystalletusten osuus on viime vuosina noussut pienemmilläkin pankeilla, nk. LSI-pankeilla (Less Significant Institutions), mutta selkeästi suuria pankkeja hitaammin.

Kuvio 5.

Yritystalletukset sijoittuvat likviditeettisääntelyssä riskillisyydeltään (lyhytaikaisen) vakuudettoman markkinavarainhankinnan ja kotitaloustalletusten väliin. On tavallista, että erityisesti suurempien yritysten talletukset ylittävät talletussuojan ylärajan ja ovat siten kotitaloustalletuksiin verrattuna heikommin suojattuja. Suomen Pankin analyysien mukaan esimerkiksi globaalissa finanssikriisissä vuonna 2009 yritystalletuskannan muutokset olivat Suomessa kuitenkin erittäin pieniä.

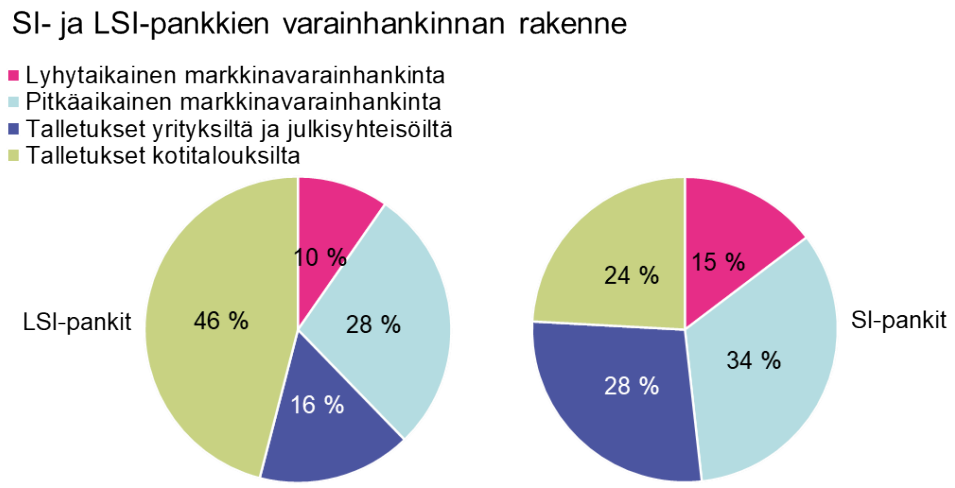
Voimakas korkotason nousu ja pankkitoiminnan digitalisaatio voivat kasvattaa suurempien talletussuojan ylittävien talletusten, kuten yritystalletusten riskejä. Nopeasti nousevat markkinakorot kasvattavat erityisesti suurempien tallettajien kannustimia siirtää rahansa korkeamman tuoton sijoituskohteisiin[5]. Lisäksi verrattuna aiempiin merkittäviin pankkisektorin stressiperiodeihin talletusten siirtäminen pankista toiseen on nykyään helpoimmillaan muutaman klikkauksen tai mobiiliapplikaation päässä.

Suurilla pankeilla on pienempiä kilpailijoitaan riskillisempi varainhankintaprofiili

Suomessa riskisin varainhankinta on keskittynyt suurimmille pankeille. Suurilla pankeilla on pienempiä pankkeja enemmän sekä markkinavarainhankinaa että yritystalletuksia (kuvio 6).

Toisaalta suuremmilla pankeilla on myös parempi kyky kantaa varainhankintariskejä. Ensinnäkin markkinoilla aktiivisempina toimijoina niillä on pienempiä pankkeja laajemmat ja hajautetummat varainhankintakanavat. Tämä edesauttaa suurten pankkien tukkuvarainhankintamarkkinoille pääsyä myös markkinoiden stressitilanteessa. Toiseksi suuremmilla pankeilla varainhankinta on hajautettua instrumenttien lisäksi myös maturiteeteittain, jolloin esimerkiksi yksittäisten velkakirjojen liikkeeseenlaskujen merkitys kokonaisvarainhankinnalle on maltillinen. Lisäksi suurten pankkien valvonta on pienempiä luottolaitoksia tiiviimpää ja esimerkiksi vakavaraisuussääntely tiukempaa, mikä osaltaan parantaa niiden häiriönsietokykyä.

Kuvio 6.

Huom: tilanne joulukuussa 2022. Lyhytaikainen markkinavarainhankinta sisältää sijoitustodistukset, takaisinostosopimukset sekä talletukset luottolaitoksilta, muilta rahoituslaitoksilta ja keskuspankeilta. Pitkäaikainen markkinavarainhankinta sisältää katetut ja vakuudettomat joukkovelkakirjat.
Lähde: Finanssivalvonta.

25.4.2023
© Suomen Pankki / (© Bank of Finland)

Viitteet

1. Tarkempi kuvaus kriisiytyneiden pankkien haavoittuvuuksista ja tilanteesta Rahoitusolojen kiristyminen kasvattaa kansainvälisen rahoitusjärjestelmän riskejä. ↑
2. Ks. EBA Risk Dashboard 2022/Q4. ↑

3. IMF:n likviditeettianalyysin stressitestikertoimet ovat oleellisesti esimerkiksi suomalaisia pankkeja sitovan maksuvalmiusvaateen (Liquidity Coverage Ratio, LCR) kertoimia voimakkaampia, eli IMF:n riskiarviossaan käyttämä stressitesti oli tyypillistä stressitestiä rankempi. Maksuvalmiusvaateen mukaisten stressitestikertoimien mukaan Suomen pankkisektorilla on riittävästi puskureita 30 päivän vakavaa likviditeettishokkia vastaan. ↑
4. Taseen sitoutuneisuuden aste (Asset encumbrance ratio) kuvaa vakuuskäytössä olevien varojen ja saatujen vakuuksien suhdetta kaikkiin varoihin ja saatuihin vakuuksiin. ↑
5. Yhdysvalloissa yritykset sijoittavat ylimääräistä likviditeettiä pankkitalletusten lisäksi rahamarkkinarahastoihin. Suomessa ja Euroopassa vaihtoehtoja pankkitalletuksille on vähemmän, sillä vastaavankokoista rahamarkkinarahastomarkkinaa ei ole. ↑

Asiasanat

korot, luotonanto, pankit, pankkisääntely, puskurit, rahoitus, rahoitusvakaus, riskit